

Itt is gyakori a Kalevalából jól ismert gondolatpárhuzam, mikor a második sor esetleg csak egyetlen szó eltéréssel ismétli meg az elsőt. A mordvin versforma is közel áll a finnek és az észtek hagyományos verseléséhez, de az Erdélyi Zsuzsanna gyűjtésében megjelent magyar népi imádságok legrégebbi típusainak verseléséhez is.* Így ezek a siratók, lakodalmos énekek nemcsak a népköltészet egy sajátos hangú új világába nyújtanak betekintést, de végső fokon a magyar ősköltészet titkainak feszegetésében is segítenek.

BERECZKI GÁBOR

Mordvin siratóénekek

(RAB ZSUZSA FORDÍTÁSAI)

HAJNALI ANYA-SIRATÁS

*Ékes hajnal fényt gyűjtött,
rubeles gyertyát lobbantott,
arany ruháját öltötte,
ezüst füstölőjét fölvette,
a négy égtáj felé lengette,
szerte a földön fény áradt,
jaj, anyám, a horhoson füst árad,
jaj, anyám, felkelt családod,
mind megmosakodtak,
keresztet vetettek,
Úristennek tisztet tettek.
Te magad lócán fekszől
tükrös ablakunknak alatta,
beszédes szád nem szólal,
szóló nyelved nem mozdul,
ki ad immár nekünk tanácsot!
Anyám, jaj, aki megszültél,
minket mind idegyűjtöttél,
egy órád ha maradt még,
egy perced!
Utoljára érinti
homlokod a felkelő Napisten,
rebbegeti ruhád szálló szél!
Isten veled immár,
jaj, aki megszültél!*

* Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék.* (Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1976.)

A LÁNY ELSIRATJA ANYJÁT

Anyám, aki megszültél,
anyám, aki neveltél,
hová-merre mégy, anyám,
mely nagy útra öltözöl?
Mért vetted fel örökös ruhádat,
melyik isten színe elé mégy?
Lábad fehér végvászon,
bocskorod kötői himesek,
végükön örökös pecsét van.
Anyám, aki megszültél,
erőst eszembe vésem
rajtad levő ruhádat,
erőst eszembe vésem még
milyen a bocskor lábodon.
Halld, anyám, aki megszültél,
szikkadt számból tikkadt hangom,
ismerj meg, anyám, ismerj rám
arcomat aszaló könnyeimről!
Napot megpörgethetem,

eget fölfordíthatom,
földet megtapodhatom,
világot körbe járhatom,
tollból szárnyat köthetek,
égbe felröpülhetek,
pejparipára ülhetek,
mégsem találkozunk már,
mégsem érlek utol már,
mégsem jutok melléd.
Halld meg, anyám, szavamat
túlaföldi füllel,
figyelj, felém fordulván,
szép szemed szögezd rám,
túlavilági füllel halljad,
édes magzatod sirat,
kedves lányod gyászol.
Ismerj meg, anyám, ismerj rám,
ismerj meg, ismerj rám!

A HALOTT KIVITELEKOR

Immár, anyám, elindulsz,
házadat immár elhagyod,
utcahosszat visznek.
Jaj, nem magad lábán mégy,
nem egyenesen lépkedve,
viszik hanem holttested
nemzetségünk fiai.
Anyám, jaj, aki neveltél,
visznek a falu-határig.
Indul onnan három út.
Anyám, majd az egyik út
viszen mezőn keresztül,
viszen gabonát gyűjteni.
Másik a jávoros erdőbe
édes bogyót gyűjteni.
Harmadik út, jaj, anyám,
fekete föld ösvénye,
viszen hideg verembe.
Rég halott öregapáink,
rég halott öreganyáink,
ím, gyertek ki elénk,
örvendezetek!

IMÁDSÁG A HÁZ SZELLEMEIHEZ

Bátyám, pajta szelleme,
néném, tűzhely szelleme,
ne ijesszen jajgatásom,
ne retentsen kiáltásom!
Nem haragból szólalok,
nem gonoszszágból jajgatok!
Bátyám, pajta szelleme,
elszállt anyám fényes lelke,
már neki a világ elsötétült!
Bátyám, pajta szelleme,
néném, tűzhely szelleme,
nincs, aki későn lefektessen.
nincs, aki korán fölébresszen!
Jaj anyám, kedvesem!
A világnak négy a sarka,
négy sarkán négy magos oszlop.
Magos oszlopok mikor
összetalálkoznak,
mink is teveled
akkor találkozhatunk,
akkor várunk házukba,
döngölt udvarunkba.
Bátyám, pajta szelleme,
néném, tűzhely szelleme,

ne ijesszen jajgatásom,
ne retentsen kiáltásom!
Szívem-szerette bátyáim,
gyöngye kézzel kiméltétek
szülőanyám megtört testét.
En szülöm, felnevelőm
túrt amúgyis sok betegséget,
sok nehéz kórságot.
Vigyétek szülőanyámat
Isten kedves házába,
hajnali imádkozásra.
Anyám nem azért megyen most,
keresztet vetni Istennek,
meghajolni Niske urunknak.
Anyám azért megyen most:
kedveseitől búcsúzni,
atyjafiaitól távozni.
Szülő anyám, dajkálóm
azért megyen a templomba,
Isten kedves házába:
pap-ráadta szép nevét
élők közül hogy kihúzzák,
holtak közé beróják.

AZ ANYA SÍRJÁNÁL

Anyám, jaj, anyám!
Anyám, jaj, aki neveltél!
Sírátó patyolat a nyakamban,
könnyitató kendő a kezemben.
Túl a világra mentedben,
rengeteg erdőn mentedben,
mély vizen átkeltesben,
nagy erdőt átszeltesben
végy egy botot a kezembe,
mély vizen átkeltesben
lábad alatt hogy hid legyen.
Neked azt mondom még, anyám:
nehogy zöld penész belepjen,
hideg iszap borítson,
nehogy pókháló befonjon, —
menj ki kora hajnalban,
mosakodj langyos harmatban,
törülközz meg ezzel a kendővel,
napkelet felé tekints el,

kerekedik kemény szél,
bajt hoz a falunkra!
Dél felé is tekints el,
vesztő eső kerekedik,
forró könnyek hullnak.
Nyugat felé is tekints el,
vészes fölleg kerekedik,
jaj, az a mi falunknak
fölleg-sötét gyásza!
Jaj, anyám, aki megszültél,
anyám, jaj, aki neveltél,
a mondottam-szavakat,
a szólottam-szavakat
göngyöld fehér gyolcsba,
szorítsd a markodba.
Majd ha Ítélet Napja jő,
tartsd magad előtt sirásom,
hadd legyen érted szószóló;
fényes lelkedért szóló.

APA SIRATÁSA

Apám, édesapám,
kedvesem-apám!
Tűzhely istene, táplálóm,
ne ijesszen jajgatásom,
ne retentsen kiáltásom!
Nem haragból szóltalok,
nem gonoszságból jajgatok!
A te gazdád halt meg,
gondviselőnk halt meg.
Apám, édesapám,
kedvesem-apám!
Ím hozzád leülök,
melléd települök.
Hall-e engem lezárt füled,
lát-e engem lehúnyt szemed?
Apám, milyen ünnep van?
Fényes lelked eltávozott,
a te csillagod leszakadt,
nappal nem süt napvilágod,
éjjel nem süt holdvilágod.
Virradatkor, alkonyatkor
elhaloványult csillagfényed,
bocskorodnak nyoma kihült.
Eljöttek, apám, rokonaid,
első, hátsó szomszédaid.
Téged, apám, levettek
puha vetett ágyadról,
dombos vánkosodról,
meleg subád alól.
Megmosdattak, megtörültek,
fürösztröttek, leöntöttek,
sárga lócán kinyújtottak.
Fölemelnek, apám, rokonaid,
első, hátsó szomszédaid,
kivisznek a házból, elkísérnek.
Elszakasztanak, apám, előbb
asztalodtól, fő helyedtől,
öreg ezüst táladtól,
elszakasztanak, apám, aztán
kedves unokáidtól.
Aztán, apám, fölemelnek,
örökös házadba tesznek,
belézárnak, vállra vesznek,
kettős sorban visznek
vasdöngésű utca hosszában
falu szélire.

Falu szélén három út,
három útnak ága.
Útnak egyik ága vezet
rézfésű erdőbe,
másik vezet ezüsttál mezőre,
a harmadik hideg sirverembe.
Ugyan melyik úton visznek?
Melyikén kísérnek?
Nem a rézfésű erdőbe,
nem az ezüsttál-mezőre,
visznek hanem, apám,
hideg sírnak útján
hideg temetőhöz.
Temetőnek kapujáról
leveszik a szemöldökfát,
kitárják a kapu szárnyát.
Amikor apám odaér,
kitárt kapun vele bemennek.
Ott ül a temető fő ura
temető közepén,
ezüst tuskón üldögél,
réz tuskón nézdegél,
vagyon előtte vas asztal,
vas asztal leterítve,
selyem abrosszal befödve,
kalamáris van előtte,
hosszú árkus papiros,
lúdtoil penna a kezében.
Máma hetvenheten születtek,
hetvenheten haltak meg.
Élők közül nevedet kihúzza,
holtak közé beírja.
Apám, kedves apám!
Nem látlak, ha megyek elébed,
ha utánad, utól nem érlek.
Négy sarka van földünknek,
négy sarkán négy ezüst oszlop van,
mind a négyen fülemülék zönögnek,
füzesbéli madarak csivognak,
seregélyek cserregnek.
Hiába csevegnek a madárcák,
egymást soha nem látják.
Így vagyok én is, jaj, apám!
Életem végig élhetem,
nyomod többé nem lelem,
egymást már sose láthatjuk.